

A magyar rendvédelmi jog 1919-1944.

Az ellenforradalmi korszak egyik első lépése volt a városi rendőrségek államosítása. Már a rövid életű szociáldemokrata PEIDL-kormány is kiadott egy rendeletet az államrendőrség felállításáról.¹ A magyarországi rendőrségek államosítása már a dualizmus időszakában felszínre került. A háború miatt azonban ez a téma háttérbe szorult.²

Végül is a forradalmakat követően kormányrendelettel valósították meg a városi rendőrségek államosítását.³ A rendelet a törvényhatósági jogú és rendezett tanácsú városokra állapította meg a magyar állami rendőrség illetékességét, amit a belügyminiszter indokolt esetben egyes községekre vagy községi csoportokra is kiterjeszthetett. A budapesti államrendőrség és a határrendőrség az új, egységes szervezetbe olvadt be. A Magyar Királyi Állami Rendőrség felügyeletét a belügyminiszter látta el. Rajta kívül országos irányító szerv nem volt.⁴ Nagyobb területet fogtak át a rendőrkerületi főkapitányságok, amelyeknek a hatósági területe harmonizált a honvéd vegyes dandárok működési területével. 1931-ben a kerületi főkapitányságokat megszüntették⁵ és Budapest székhellyel vidéki főkapitányság létesült. Így a változatlanul közvetlen miniszteri alárendeltségben álló budapesti főkapitány mellett a vidéki főkapitányon keresztül valósult meg az irányítás.

A csendőrség szervezetében alapvető változás nem ment végbe a háborút követően. A trianoni békeszerződés a rendőrséggel együtt a csendőrségre is létszámkorlátozást rendelt el, így 12 000 főben maximalta az állományt és kimondta, hogy a szervezet minden tekintetben a belügyminiszternek van alárendelve.⁶

A fejlődés során a rendőrség militarizálása, szervezetének és működésének a csendőrségéhez való közelítése figyelhető meg. Ezt a folyamatot tetézte be a Magyar Királyi Rendőrség átszervezéséről szóló miniszterelnöki rendelet 1944-ben, amely kimondta, hogy a rendőrség „*katonailag szervezett testületté alakíttatik.*”⁷ A két szervezet egységes vezetés alá került, amit a csendőrség és rendőrség felügyelője valósított meg.

A rendőrség és a csendőrség irányítása központosított volt, az általános közigazgatási szervezetek és az önkormányzatok korlátozott jogosítványokkal rendelkeztek. A rendőrség államosításáról szóló rendelet kimondta, hogy a „*Magyar Királyi Állami Rendőrség saját hatáskörében intézkedik akkor is, amikor valamely hatóság megkeresésére jár el. A Magyar Királyi Állami Rendőrség a közigazgatási hatóságoknak nincs alárendelve, köteles azonban azokat törvényes intézkedéseiben támogatni, megkereséseikre a szükséges rendőri segítségnyújtani, valamint a közigazgatási hatóságok által ellátott rendészeti karhatalmat szolgáltatni.*

Megkeresés nélkül is köteles a Magyar Királyi Állami Rendőrség működése területén a jóváhagyott szabályrendeleteket, valamint a végrehajtó képviselőtestületi vagy tanácsai határozatok és intézkedések megszegését lehetőleg meggátolni, az azok ellen vétőket pedig kinyomozni és felderíteni.”⁸

A rendőrség és a közigazgatási hatóságok között felmerülő vitás kérdésekben a belügyminiszter döntött.

Törvényhatósági joggal felruházott városokban a rendőrkapitányság vezetője vagy helyettese részt vett a közigazgatási bizottság ülésein, a rendezett tanácsú városokban és községekben működő rendőrkapitányság (rendőri kirendeltség) vezetője pedig a közbiztonság állapotára vonatkozó statisztikai adatokat megküldte a vármegyei közigazgatási bizottságnak.⁹

Korszakunkban a militarizálódás további jegyei figyelhetők meg a rendvédelem alakulásában. A honvédelmi vezetés, ezen belül különösen a vezérkar jelentős beleszóláshoz jutott belbiztonsági kérdésekben. Különösen a vezérkar 2. osztálya, azon belül is a „D” kémelhárítói alosztály működött aktívan közre a szélsőséges mozgalmak elleni harc terén.¹⁰

A katonai karhatalom igénybevételéről és alkalmazásáról általános érvénnyel rendelkezett a belügyminiszter körrendelete, amelyet a honvédelmi miniszterrel egyetértésben adott ki. A rendelet kimondta: „*A katonai karhatalom rendeltetése az, hogy a polgári hatóságokat törvényes feladataik végrehajtásában, különösen pedig az állami és társadalmi rend és közbiztonság fenntartására, illetőleg helyreállítására irányuló működésükben támogassa olyan esetekben, amikor a polgári hatóságok rendelkezése alá tartozó rendészeti alakulatok erre a célra nem elegendők.*”¹¹ A jogszabály követelményként támasztotta az erőszak lehető mellőzését, ugyanakkor jelentősebb törvénysértések vagy zendülések megfékezése esetére hangsúlyozta „*hogy a kívánt eredmény elérését nem annyira a karhatalom nagysága, mint inkább a gyorsan megjelenő együtt-tartott karhatalmi osztag határozott, és ha szükséges: kiméletlen fellépése, valamint a parancsnoknak felelősségtől vissza nem riadó elszántsága teszi lehetővé.*”¹²

Az igénybevételre jogosultak köre rendkívül széles volt, a miniszterektől kezdve a dohánygyárak igazgatóiig (a helyettest is megillette a jogkör). Jogosultak voltak katonai karhatalmat kérni továbbá a rendőrhatóságok és a társ rendvédelmi szervezetek, azaz a rendőrség, a csendőrség, a vámőrség, a révkapitányságok és a pénzügyőrség is.¹³

A rendelet megtiltotta a katonák közvetlen rendőri vagy közbiztonsági végrehajtó szolgálatra való alkalmazását. A katonai közreműködést kizárólag a hatóságok és azok közegeinek oltalmazására, azok rendelkezéseinek nyomatékosságára szűkítette. Kimondta, hogy a karhatalmi csapatok minden egyes csoportjánál

rendszerint közigazgatási tisztviselőknek és rendészeti közegeknek kell jelen lenni. A rendelet utolsó bekezdése a katonai és rendészeti alakulatok viszonyát a következőképpen határozza meg együttes alkalmazás esete: „... a karhatalom parancsnoka az ily alakulatokkal egyetértésben jár el, és azok felett — a karhatalmak egységes vezetésére vonatkozó felsőbb intézkedések hiányában — nem rendelkezhetik, hasonlóképpen a rendészeti alakulatok parancsnokai sem gyakorolhatnak befolyást a katonai karhatalom csapataira.”¹⁴

A harmincas évekre — különösen az 1930. IX. 1-jei tömegmegmozdulásokat követően — a Magyar Királyi Honvédség szerepe fokozódott a belbiztonság terén. 1931 elején a Magyar Királyi Honvédelmi Minisztériumban olyan tervek születtek, amelyek nyomán a fentiekől eltérően gyakorlatilag az érdemi rendfenntartás katonai kézbe került volna. A kirendelést és a bevetés módját és mértékét is adott esetben a katonai vezetés határozta volna meg. Bizonyos esetekre egyenesen katonai diktatúrát megjelenítő modell körvonalazódott.¹⁵

A rendőrség, csendőrség és esetenként a honvédség mellett rendvédelmi szervezetként működött még lényegesen eltérő feladatkörrel a pénzügyőrség, vámőrség — majd utódszervezeteként — a határőrség, a foylamőrség, a koronaőrség, testőrség és a képviselőházi őrség, valamint a büntetés-végrehajtás.

A rendőri tevékenység jogi szabályozása

A rendőri jog alapjait a két világháború közötti időszakban a rendőrség államosításáról szóló miniszterelnöki rendelet határozta meg.¹⁶ Kétségtelen tény, hogy az alkotmányosság helyreállításáról és az állami főhatalom gyakorlásának ideiglenes rendezéséről szóló törvény az 1919. VIII. 7-ét követően működött kormányok és azok tagjai által kibocsátott rendeletek érvényességét elismerte, sőt további felhatalmazást adott módosításukra kiegészítésükre, vagy hatályon kívül helyezésükre. Kimondta azonban: „*Utasíttatik egyúttal a minisztérium, hogy amennyiben e rendelkezések a törvényhozás hatáskörébe tartozó ügyekre vonatkoznak, mielőbb megfelelő törvény javaslatokat terjesszen a nemzetgyűlés elé.*”¹⁷

A rendőrség ügye vitathatatlanul törvényhozási tárgy volt, ezért az említett kormányrendelet kizárólag ideiglenes szabályozásként fogadható el. Az ideiglenességből azonban tartós rendezés lett, ami egyébként az egész korszakra jellemző. A háború idejére szóló kivételes felhatalmazások és az azok alapján kiadott rendeletek is elvesztették a létjogosultságukat a békekötést követő időszakban. A Nemzetgyűlésben FERDINANDY Gyula a következőket mondta: „*Ma az a jogi állapot állt elő, hogy a rendkívüli hatalmat nem vehetné igénybe a kormány. Nézetem és meggyőződésem szerint azonban a viszonyok még nem javultak annyira, hogy a békeidők normális jogszabályainak alkalmazásával a közrendet, a jogrendet és ezzel a jog uralmát és a jobbiztonságot feltétlenül érvényesíteni lehetne. Ez az oka annak, hogy egy időre, tehát meghatározott időre, a minisztérium összes tagjának felelőssége mellett, a kormány csakis a szükség mérvéhez képest és ott, ahol az állam java azt feltétlenül indokolja, ahol tehát a közrend és a szükségesség ezt bizonyítva kötelességévé teszi a kormánynak, éljen kivételesen ezen rendelet kibocsátási jogával.*”¹⁸

A kivételes hatalom jegyében létrehozott jogszabályok és jogintézmények jelentős része — formálisan vagy tartalmilag — a háborús felhatalmazások hatályának megszűnte után is fennmaradt különböző jogi megoldásokkal.

Ez a „*kivételes általánosság*” és „*ideiglenes véglegesség*” — a jelző és a jelzett szó felcserélhető — jellemezte az egész időszakot. Az 1920/I.tc. címe és tartalma is megjeleníti az ellentmondást: az alkotmányosság helyreállítása érdekében jogilag nem problémamentes, az intézményes rendhez képest mindenképpen kivételes megoldások születnek.

Az államosítási rendelettel került be jogunkba a konkrét felhatalmazás nélkül is beavatkozásra jogosító norma, az úgynevezett „*rendőrségi /rendészeti/ generálklauzula*”. A jogszabály rögzíti, hogy az állami rendőrség működését a jogszabályok azaz törvény, rendelet, szabályrendelet irányítják. Hozzáteszi azonban: „*Joguk van a rendőrhatalomoknak a jogszabályokkal nem ellenkező mindazokat a rendelkezéseket megtenni, amelyek a köznyugalmat, a közrendet vagy a közbiztonságot közvetlenül fenyegető veszedelmek elhárítása végett szükségesek.*”¹⁹

Ez a szabály feloldja a rendeletben egyébként pozitívumként értékelhető törekvést a jogi feltételrendszer kialakítására. A rendelet mellözi a fővárosi államrendőrség kivételes felhatalmazásához kapcsolódó (1881/XXI. tc. 8.§.), vagy bármely más garanciákkal való ellentételezést. A rendőrség szervezeti és szolgálati szabályzata világossá teszi, hogy nem alárendelt jelentőségű kiegészítő szabályról van szó. Az államosítási jogszabályra utalva a következőket mondja: „*Az ott felsorolt jogosítványok között a legjelentősebb az, amely a tételes jogban nem szabályozott kérdésekben ad lehetőséget a rendőrségnek saját megítélésétől függő elhatározásra és rendelkezésre. Ez a rendőrség diszkrecionárius joga, amelynek csak a fennálló jogszabályok ellenkező rendelkezései és a rendőri hatáskör általános keretei szabnak határt.*”²⁰

A rendőri diszkreció megítélésében SZONTAGH Vilmosnak kell igazat adnunk, aki a következőket írta: „*Tárgyilagosan meg kell állapítanunk, hogy az önkényeskedésre természettől hajlamos hatalomnak a rosszul értelmezett szabad belátás az utolsó menedékhelye. Ma még nálunk a szabad belátás köntösében jelenhetik*

meg minden hatalmi túlkapás, minden önkényeskedés. Hiszen csak ki kell jelentenie magáról az aktusnak, hogy diszkrecionárius jellegű, s nincs a jognak hatalma, hogy vele szemben a maga érvényesülését eredménnyel vitathassa. Természetesen más volna a helyzet, ha azt a kérdést, vajon valóban diszkrecionárius-e az aktus vagy sem — ami már nem diszkrecionárius, de jogkérdés — illetékes fórum, a bíróság elé lehetne vinni.”²¹

A közigazgatási bíráskodás azonban a két világháború közötti időszakban sem nyílt meg a rendőri beavatkozások jogszerűségének megvitatása számára.²²

A jogi vonatkozások figyelmen kívül hagyása a rendőrségre vonatkozó említett szabályok esetében azért különösen veszélyes, mert „éppen itt torkollik be az önkény csatornája a jog területére”²³

Diszkrecionális jogosítványt nem csupán a generálklauzula adott, hanem a „tétéles” rendelkezések is. Ha ugyanis az intézkedés jogalapja, célja és korlátai nincsenek meghatározva ennél fogva annak alkalmazása is döntés kérdése, akkor itt is szabad belátásról van szó. Ez a helyzet a „szóbeli idézés” első fordulata esetében. Az anyagi jogalapot az sem teszi megragadhatóvá, hogy a második mondat már imperatív szabályt statuál: „Mindenki, akit erre a magát kellően igazoló rendőrközeg a törvény nevében felszólít, köteles a rendőrség legközelebbi helyiségében megjelenni. Aki e felszólításnak nem engedelmeskedik, azt a rendőrközeg előállítja.”²⁴ A szolgálati szabályzat sem részletezi az alapul szolgálható okokat.²⁵

A rendőrségi jog körében feltétlenül említést érdemel a Magyar Királyi Rendőrség fegyverhasználati jogáról szóló 1932. évi törvény. A kérdés törvényi szintű rendezése feltétlenül pozitívumnak tekinthető, tartalmát tekintve azonban megalapozott aggályok fogalmazhatók meg. Már a miniszteri indokolás is egyértelműen utalt arra, hogy a javaslat a rendőrség fegyverhasználati jogosítványainak kiszélesítését hozza magával.

Különösen kifogásolható a tömeg elleni fegyverhasználat „... oly néptömeg szétesztatása végett, amelynek szétesztatását a hatóság elrendelte, vagy amelynek szétesztatása a közbiztonság érdekében szükséges.” Ilyen határozatlan jogfogalmak a legalapvetőbb emberi joggal az élethez való joggal szemben semmi megfogható és érvényesíthető garanciát nem adnak.²⁶

Még kedvezőtlenebb a kép, ha a fegyverhasználatról szóló törvényt az egész állami irányítás és jogi szabályozás kontextusában nézzük. A rendvédelmi jellegű megoldások keresése erőteljesen háttérbe szorította a valódi társadalmi, vagy akár csak közhatalmi feladatok megoldását. Megítélésem szerint joggal jegyezte meg PROPPER Sándor a törvényjavaslat vitája során: „Nem ártana . . . , ha erőszakos rendszabályok helyett politikai jogokban részesítenék a dolgozó magyar népet és hozzájuttatnák a jogoknak ahhoz a mennyiségéhez és minőségéhez, amely más országokban már régen túlhaladott álláspont.”²⁷

A szabadságjogok helyzete, különös tekintettel a rendvédelmi működésre

A háború idejére szóló kivételes felhatalmazásból eredő jogintézmények közül a személyes szabadságot súlyosan korlátozó rendőri felügyeletet, kitiltást és internálást lehet kiemelni. A belügyminiszter a háború és a forradalmak után először 1919-ben szabályozta a kérdést körrendeletében elsősorban, amely a külföldiek és hozzátartozóik kitiltásáról szólt. Kimondta azonban, hogy őrizetbe vételnek, lakó- illetve tartózkodási helyről való kitiltásnak, illetőleg internálásnak van helye azokkal a magyar honosokkal szemben is, akik az állam és társadalom érdekeire, a közrendre és közbiztonságra veszélyesek voltak, vagy akiknek ténykedése a „zilált közviszonyok” között a gazdasági életre károsnak minősült.²⁸

A kényszerintézkedéseket 1920-ban és 1922-ben újra szabályozták.²⁹

Az új rendelkezések elsősorban a kényszerintézkedésekkel sújtható személyek körének meghatározásában hoztak újat. Megkülönböztették az állam biztonsága, vagy a társadalmi rend és béke szempontjából, valamint a közbiztonságra veszélyes, aggályos és gyanús, továbbá a gazdasági okból káros egyének kategóriáit. A jogszabály meg is határozta, hogy kik sorolhatók ebbe vagy abba a kategóriába. Veszélyesnek azokat minősítettek, akik a Tanácsköztársaság alatt bűncselekményeket követtek el.

Aggályosak voltak azok, akik a Tanácsköztársaság megalapítása vagy fenntartása, illetve a társadalmi rend és béke felforgatása miatt fenyegettek állami-társadalmi érdeket. Gyanúsaknak tekintették azokat, akik a Tanácsköztársaság bukását követő időszakban tanúsított magatartásukkal adtak alapot olyan következtetésre, hogy céljuk a proletárdiktatúra visszaállítása, illetve a törvényes rend és béke erőszakos felforgatása. A „gazdasági életre káros” kategóriát képezték „akik a közellátás rendjét veszélyeztető árufelhalmozással, lánckereskedéssel, árdrágítással, tiltott valutaiüzérkedéssel foglalkoznak vagy általában a közellátásra és legális kereskedelemre vonatkozó hatósági rendeleteket és intézkedéseket kijátszzák vagy kijátszani törekednek.”³⁰

A kényszerintézkedések következő átfogó szabályozására már az újabb háborús készülődés jegyében alkotott honvédelmi törvény jogosította fel a végrehajtó hatalmat. A jogszabályok a kényszerintézkedések alkalmazási körét és módját alapvetően nem változtatták meg. Mellőzték a Tanácsköztársaságra való utalást, de ezzel együtt a határozatlan jogfogalmak mindenfajta konkretizálását is. A jogintézmények a közrend és közbiztonság szempontjából vagy más fontos állami érdekből aggályos, valamint gazdasági okokból káros személyekkel szemben írták elő a kényszerintézkedések alkalmazását.³¹

A kényszerintézkedések alkalmazásának politikai célja világos és 1939-ig jogilag is rögzített volt. A joggyakorlat és a szakirodalom egyaránt tisztában volt azzal, hogy „*úgy a rendvédelmi törvény, mint a rendelet kimondottan a kommunista mozgalom ellen védi az államot és a társadalmat.*”³²

Ehhez képest lényegében jogellenesnek minősíthető az intézmény felhasználása közönséges köztörvényes bűncselekmények megelőzésére. Márpedig arra is kiterjesztették az elrendelés körét. NAGY Valér írta 1938-ban: „*A megrögzött büntetettek és gyanús környezetük, személy szerint jól ismert, részben szoros rendőri felügyelet alatt álló egyének, ma már sokat veszítettek hírhedt jelentőségükből. A legveszélyesebb elemek közülük — miután alakszerű rendőri felügyelet alatt állnak — éjjel lakásukon tartózkodnak, nyilvános helyen nem mutatkozhatnak. Ha ellenkeznek a rendőrség tilalmával, következik a szabadság teljes elvonása. A szokásos betörő zseb-, és kéjtolvajok, csalók, kitartottak és más közveszélyes munkakerülők sorsát egyébként is nálunk megpecsételte a közigazgatási internálás lehetősége.*”³³

A személyi szabadságjogok terén egyébként is az alkotmányos garanciák lebontása, a hatalom elé emelt korlátok eltávolítása volt jellemző. A büntető anyagi jog több tekintetben szakított a CSEMEGI-kódex klasszikus elveivel, az eljárás pedig a statárium bevezetésével veszítette el jogvédelmi szerepét.

Korszakunkban tovább élt a rendőrbíráskodás intézménye anélkül, hogy alkotmányossági biztosítékokkal övezték volna.

A törvényi szabályozás hiánya és — részben ebből adódóan — a hatalmi kontroll kiterjesztése jellemezte a kollektív szabadságjogok helyzetét is. A gyülekezési jogot a dualizmushoz képest már alanyi jogi jellegének elvi elismerésétől is egyre inkább megfosztották, NAGY János szerint: „*A tömeg cselekedetei . . . nem tudatosak, hanem azt a benyomásoknak megfontolás nélkül való követése jellemzi. Érzelmeiben a szertelenségek felé hajló; nagy hang, szertelen kifejezések hatnak nála, nem a következetesség. Az igazságot s a tévedést nem tudja szétválasztani, tárgyilagosan bírálni nem tud. A tömegben az egyéniség elvész, az ember géppé válik, amelyet külső erő s nem saját akarata vezet. Az egyén felelősségérzete itt teljesen háttérbe szorul. Érzi, hogy tetteiért kérdőre vonni nem lehet. Ez okozza, hogy a legcsekélyebb sugalmazásnál kész megindulni, rombolni, törni, zúzni. A tömegeknek az egyesüléstől eme teljesen elűtő lélektana készíti az államhatalmat arra, hogy a közrend megóvása érdekében a gyülekezés jogát erősebb korlátok közé szorítsa.*”³⁴

Ez az érvelés szinte magától értetődővé tette a gyűlések igen erős rendőri ellenőrzését.

Az ellenforradalmi kormány 1919. IX. 30-án hatályon kívül helyezte az öszirózsás forradalom liberális rendelkezéseit³⁵ és visszaállította a politikai gyűlések tartása tiltásának³⁶ és az egyéb rendezvények előzetes rendőrhatalom engedélyhez kötésének háborús viszonyok között kialakult gyakorlatát.³⁷ Később némi enyhítés következett be, amit újból szigorítás követett. A második világháború előtt a honvédelmi törvény ismét kivételes hatalommal ruházta fel a kormányt.³⁸ Ennek jegyében született azon miniszterelnöki rendelet³⁹, amely teljes gyülekezési tilalmat írt elő.⁴⁰

Lényegében hasonló módon alakult az egyesülési jog szabályozása is.

A kormány 1919-ben miniszterelnöki rendelettel kormányhatósági láttamozáshoz kötötte az egyesületek működését. Új szervezetek alakítása olyan egyesületek vagy fiókegyesületek esetében volt megengedett, amelyek létrehozását a belügyminiszter közérdekből indokoltnak tartotta.⁴¹

Már itt megmutatkozott az egyesülési jog kezelésének az a kettős arculata, amely az egész korszakon végigvonult: egyfelől erős korlátozása és ellenőrzés, másfelől az egyesülési jog kereteinek felhasználása a kormány által támogatott politikai célok támogatására.

1922-ben rendeleti úton szabályozták az egyesületek alapításának lehetőségeit és működésük körülményeit. A létrehozni kívánt szervezet alakuló közgyűlésének megtartásához a rendőrhatalomtól kellett engedélyt kérni, helyi szervezet alakítása esetén a megalakulás tényét kellett bejelenteni a törvényhatóság első tisztviselőjének. Az egyesület működését csak az illetékes miniszter jóváhagyása vagy láttamozása után kezdhetette meg. Az egyesületekről nyilvántartást vezettek az illetékes minisztériumban, az első fokú felügyeleti hatóságnál (polgármester, alispán) és 1937-től a területileg illetékes rendőrhatalomnál is.⁴²

1937-ben a belügyminiszter újabb rendeletben előírta, hogy az egyesület köteles az alapszabály egy példányát, az egyesület tisztikarának és választmányának névsorát a viselt tisztség és a pontos személyi adatok megjelölésével a rendőrhatalomnak beszolgáltatni.⁴³ A rendőrség ellenőrizte az egyesület gyűlései bejelentését, az engedély meglétét, a rendezvény kezdő és befejező időpontjának betartását. Ugyancsak ellenőrizni kellett, hogy a bejelentett tárgysorozattól nem tértek-e el, továbbá, hogy nem foglalkoztak-e politikai kérdésekkel.⁴⁴

1938-ban az egyesülési jog bizonyos kérdései törvényi szintű szabályozást kaptak. Jellemző azonban, hogy a rendezés nem elsősorban az érdemi kérdések megoldására, hanem a hatalmi kontroll fokozására irányul. A törvény az egyesülési szabadsággal elkövetett visszaélések megtorlásáról szól. A jogszabály közvetlenül az egyesülési joghoz kapcsolódó kihágások és vétségek szankcionálásával foglalkozik.⁴⁵ 1939-ben a honvédelmi törvény ismét kivételes hatalommal ruházta fel a kormányt, méghozzá jóval szélesebb körben, mint az első világháború időszakában és azt megelőzően alkotott hasonló tárgyú jogszabályok.⁴⁶ 1939. szept-

temberében a kormány élt is a kivételes felhatalmazással és — miniszterelnöki rendeletében egyebek mellett — egyesületalakítási tilalmat rendelt el, egyidejűleg a működő szervezetek fokozott rendőrségi ellenőrzése iránt intézkedett.⁴⁷

A politikai pártokat kivették az engedélyezési eljárás alól, amennyiben működésük „a törvényhozásban, vagy törvény által alkotott más testületben való képviselőre”⁴⁸ irányult. Az egyéb tilalmak és korlátozások többsége azonban a pártokra is vonatkozott. Ezzel együtt a rendőri szaktanfolyamokon azt oktatták, hogy „célszerű, ha a politikai pártok megalakulásukat, párthelyiségük címét, vezetőségük névsorát és programjukat az illetékes helyi rendőrhatalóságnak bejelentik, mert ezzel elérik, hogy a rendőrhatalóságok megtudják, hogy nem titkos, esetleg engedély, illetve alapszabályok nélkül, jogosulatlanul működő szervezetről van szó s így sok felesleges a tények nem ismeréséből származó hatósági zaklatástól mentesülnek.”⁴⁹

A sztrájkokkal kapcsolatban amennyiben azok tisztán gazdasági jellegűek maradtak - változatlanul az volt a hatalom álláspontja, hogy a rendőrség feladata a rend biztosítása, bár egyes időszakokban ennél aktívabb szerepet is vállalt a viták elintézésében, a békéltetésben. A politikai célok érdekében szervezett munkabeszüntetéseket azonban forradalmi megmozdulásnak tekintették, „mikor is a sztrájkmozgalmat már csírájában kell elfojtani a hatóságnak.”⁵⁰

A két világháború közötti időszak egyik szembeötlő sajátossága a szociális kérdések rendészeti útra terelése volt. A dualizmushoz képest azonban itt már nem elsősorban a védelemre szorultak közhatalmi segítsérről van szó — habár a szabályozás kétségtelenül tartalmaz ilyen rendelkezéseket is —, hanem a „társadalom”, vagyis a fennálló rend és az uralkodó értékek oltalmazásáról. Jellemzője az e tárgyban kiadott normáknak az alacsony jogforrási szint, a feltételek részletező leírása, ugyanakkor azok feloldása a diszkrecionális mérlegelés lehetőségének biztosításával.

Példa az elmondottakra a koldulás és adománygyűjtés szabályozása. NAGY János, leírta, hogy a kérdés rendezésében az államot a szociális szempontok mellett közbiztonsági megfontolások is vezérelték, „mert lélektanilag ismert tény, hogy a nincstelen, a nélkülöző népréteg, vagy akár csak csoport, a közbiztonságra felelő veszélyes, nemzeti szempontból teljesen megbízhatatlan, így a nemzeti társadalom számára nemhogy hasznos elem, hanem egyenesen teherterhel.”⁵¹

Külön szabályok vonatkoztak az általában vett gyűjtésre⁵² és a magánszemélyek saját célra való könyöradomány kérésére. Ez utóbbi esetben, a tulajdonképpeni koldulásra vonatkozóan szigorú rendelkezések tették „hivatalossá” a tevékenységet. A könyöradomány gyűjtésre engedélyt az illetékes hatóság (alispán, polgármester, Budapesten a rendőrfőkapitány) csak a területén állandóan lakó és csak erkölcsileg teljesen megbízható olyan egyén részére adhat, aki betegség, baleset, vagy önhibáján kívül beállott nagyobb mérvű károsodás következtében segélyezésre szorul. Az engedély felhasználásáról és bevonásáról is alaposan kimunkált normák szóltak.⁵³

A későbbiekben még az engedélyezési rendszerrel körülbástyázott adománygyűjtések is kínosan árulkodhattak a tényleges viszonyokról, legalábbis erre következtethetünk az engedélyek korlátozását szorgalmazó dokumentumokból⁵⁴ vagy a koldussá válás feltételeinek szigorításából. A könyöradományok gyűjtésére vonatkozó későbbi szabályozás kategorikusan megtiltotta a koldulást Budapesten, a törvényhatósági jogú és megyei városokban, továbbá gyógy- és üdülőhelyeken. Egyébütt is csak olyan egyének számíthattak kolduskénti elismerésre, akik megfeleltek a rendelet 2.§-a (2) bekezdésében foglalt magas követelményszintnek: „... csak az a nagykorú, erkölcsi és közrendészeti szempontból kifogás alá nem eső magyar állampolgár kaphat könyöradománygyűjtési (koldulási) engedélyt, aki elemi csapás, vagy önhibáján kívül beállott más nagyobb mérvű károsodás következtében segélyezésre szorul.”⁵⁵ Az ellenőrzés jórészt rendőri feladat volt, de a kapcsolódó kihágások elbíráltása is a rendőrség, harmadfokon a belügyminiszter hatáskörébe tartozott.

Hasonló megfontolásokból és hasonló szemlélettel született meg a belügyminiszter körrendelete a közerkölcsiség védelméről. A rendelet preambuluma szerint „... a közerkölcsiség védelme, vagyis annak biztosítása, hogy a társadalmi élet külső megnyilvánulásaiban az egyesek magatartása mindenkor megfelelően a jó erkölcs és a jó ízlés követelményeinek a hatóságoknak, kiváltképpen pedig a rendőrhatalóságoknak és közbiztonsági szerveknek egyik legfontosabb feladata.”⁵⁶

A rendelet a rendőrhatalóságok köteletségévé tette „az utca és általában a nyilvános helyek erkölcsi színvonalának emelése végett” a tilalmazott magatartások elleni fellépést. Kihágásnak minősült a nyilvános helyen elkövetett káromkodás, trágár beszéd, ocsmány kifejezés használata, továbbá szeméremszértlő mozdulat vagy taglejtés(!). Ugyancsak kihágás volt „tisztességes” nők zaklatása, szeméremszértlő dolog közszemlére tétele és a természetellenes fajtalanúságra való felhívás.⁵⁷

Talán nem szorul mélyebb bizonyításra, hogy a deklarált -cél, az erkölcsi színvonal emelése, aligha valószínűsíthető meg rendészeti eszközökkel. Tény viszont, hogy az említett szabályozás gyakorlatilag bármikor lehetőséget biztosít az „alsóbb néposztályok” tagjaival szembeni eljárásra, méghozzá nem is csak a generálklauzula ingoványos alapján.

Ebbe a körbe tartozik a prostitúció jogi kereteinek meghatározása is. A belügyminiszter körrendelete⁵⁸ erkölcsrendészeti, közegészségügyi és növédelmi szempontok érvényesítésére törekedett. Lényege a kéj nők rendőrhatalósági bejegyzése, tevékenységük behatárolása és a jogszerű működés körén kívül eső prostitúció, valamint a kapcsolódó magatartások tilalmazása és szankcionálása. A rendelet kétségkívül némi védelmet nyújt a prostituáltak mások általi kizsákmányolásával szemben. Ugyanakkor teljesen kiszolgáltatja őket a hatóságok szabad belátásának. A koldulás szabályainak ismertetése után nem meglepő, hogy kéj nővé is csak az válhatott, aki a rendeletben pontosan körülírt feltételeknek megfelelt. Ebben az esetben is meg kellett kísérelni a jelentkezőt szándékáról lebeszélni. Ha ez nem sikerült, a rendőrhatalóság vezetője vagy helyettese szabad mérlegeléssel döntött a bejegyzés kérdésében. A rendőrhatalóságnak egyébként is számos olyan jogosítványa volt, amelyek birtokában kontroll alatt tarthatta a prostitúciót. Megállapította például „a helyi viszonyok figyelembevételével”, hogy egy utcában vagy házban hány kéj nő lakhatott. Ha valamely prostituált otlakása ellen utóbb erkölcsrendészeti szempontból kifogás merült fel, a rendőrhatalóságnak jogában állt a kéj nőt a lakásból eltávolítani.

A szociális kérdések rendészeti szinten történő kezelésére számos további példa hozható fel. Néhány esetben a jogpolitika már fel sem vállalta a rendezés segítő jellegét, kifejezetten az uralkodó rend védelme került előtérbe. Ez volt a helyzet a változatlanul gyakorolt „cigányrendészet” esetében. NAGY János írta: „... a cigányság teljesen elkülönült faj, külön erkölcsi törvényekkel és társadalmi renddel. Minthogy ezt a rendet meg is tartják, magától értetődik, hogy más rendet magukra nézve kötelezőnek el nem ismernek, magukat annak csak a tetteles erőszak esetén és az erőszak pillanatnyi idejére vetik alá. Ebből következik, hogy kétszínűek, ravaszak és a legnagyobb mértékben megbízhatatlanok. Ezek a tulajdonságaik szöges ellentétbe helyezik a fennálló társadalmi és állami renddel, amelynek védekezni kell ellenük.”⁵⁹ Noha a korlátozó rendelkezések egyértelműen a kóbor cigányokra vonatkoztak, a kiterjesztett értelmezés egyáltalában nem volt szokatlan.⁶⁰

Természetesen vannak a rendészeti szabályozásnak olyan területei is, ahol a politikum kevésbé érvényesül, az állam organizatórius funkciója dominál. Már a dualizmusban is voltak a közlekedés rendjét biztosítani kívánó normák és azokhoz kapcsolódó rendvédelmi tevékenység. A technikai fejlődés a későbbiekben további, kiterjedtebb regulációt követelt meg. E követelményeket elégitette ki a közúti közlekedés rendjére vonatkozó rendelet. Közlekedésrendészeti ügyekben a rendőrhatalóságok jártak el.⁶¹

Előrelépésnek tekinthető a tűzrendészet törvényi szabályozása. Maga a törvény csak az általános kereteket adja meg, a tényleges rendezés rendeleti szinten maradt. A tűzoltóság a rendőrségtől elkülönült, önálló szervezet volt, az országos tűzoltó-főparancsnokkal az élén. Tűzrendészeti Hatósággént első fokon a kijelölt közigazgatási tisztviselők, Budapesten a székesfőváros tűzoltóparancsnoka járt el. Másodfokon a törvényhatóság első tisztviselője, harmadfokon pedig a belügyminiszter döntött. A hatósági jogkört azonban mindig a tűzrendészeti szakértők (hivatásos tűzoltók és parancsnokok) előzetes meghallgatásával kellett gyakorolni.⁶²

A két világháború közötti korszak rendvédelmi jogát a mondottak után meglehetősen negatívan jellemezhetjük. A tevékenység normatív alapjai ott is rendeleti szintre süllyedtek, ahol korábban törvényi rendezés volt. A fővárosi államrendőrségről szóló törvényt az államosítási rendelet nem helyezte hatályon kívül, azonban gyakorlatilag szubszidiáriussá tette.

A rendvédelmi szervek működéséhez kapcsolódó szélesebb körű szabályozás, a szabadságjogok biztosítása terén is inkább visszalépésről, semmint haladásról beszélhetünk. Pedig az ellenforradalmi rendszer legfontosabb ígérete éppen az alkotmányosság helyreállítása és megszilárdítása volt. Már 1919-ben rendelet jelent meg a szabadságjogok gyakorlásának biztosításáról. A jogszabály kimondta: „A magyar kormánynek komoly törekvése, hogy a szabadságjogoknak törvényes kereteken belül való gyakorlását mindenki részére biztosítsa. Szigorú köteletségévé teszi ennél fogva a magyar kormány valamennyi hatóságnak és hatósági közegeknek, hogy tartózkodjék minden olyan intézkedéstől vagy magatartástól, amely a szabadságjogok gyakorlását akadályozná, vagy lehetetlenné tenné. A hatóságnak mindazon tagja vagy közege ellen, aki e rendelkezést megsérti, vagy kijátssza, a büntető vagy fegyelmi eljárást haladéktalanul folyamatba kell tenni.”⁶³

Szép szavak nemes elhatározás. Kár, hogy sem írott alkotmány, sem jelentősebb törvények nem határozták meg, mit is kell tulajdonképpen szabadságjogok alatt érteni és milyen garanciarendszer áll rendelkezésre azok érvényesítésére. Jellemző, hogy a szabadságjogok biztosítását szorgalmazó rendelet a *Belügyi Közlöny* ugyanazon (1919/56.) számában jelent meg, amelyikben a veszélyes aggályos, gyanús, illetőleg káros személyek kitiltásáról, őrizetbe vételéről vagy internálásáról rendelkező belügyminiszteri rendelet.⁶⁴

Valójában sem a közigazgatási bíraskodás, sem más jogvédelmi intézmények terén nem következett be olyan fejlődés, ami a polgári alkotmányosság követelményeinek maradéktalanabb kielégítését szolgálta volna. Ellenkezőleg: a kodifikáció — habár részleges eredmények időnként felmutathatók — összességében az egyének és közösségek hatalomnak való kiszolgáltatottságát növelték.

Ha elméleti alapjait és értékelését tekintve vitatható is CSEKEY István teóriája, mindenképpen van realitás a burzsoá alkotmányosság két alapkérdéséről vallott nézeteiben, amelyek szerint a magyar és külföldi alkotmányfelfogás abban különbözött, hogy „... a miénk nem ismerte az egyének alapjogait, az úgynevezett

alanyi közjogokat . . .” *A magyar alkotmányjogi felfogás szerint a szabadságjogok is inkább a polgároknak a közösségben elfoglalt helyzetét, a nemzet életébe való bekapcsolódási eszközeit jelentették, nem pedig az állam céljai elé emelt bástyákat, amelyek a közösségtől idegen egyénnek államtalan vagy államellenes szabad teret biztosítanak. Azt is meg kell mondani, hogy a magyar alkotmány az államhatalmi ágak merev elválasztásában sem utánozta a nyugati demokráciákat.*”⁶⁵

Magától értetődik, hogy ez a nem mindenki által vallott, de ténylegesen érvényesülő jogfelfogás a rendészet szerepét is új megvilágítás alá helyezte. MAGYARY Zoltán — a egyébként elméletileg az ő tételei is vitathatók felismerte a szabályozás mögött meghúzódó elvi megfontolásokat: A „Magyar közigazgatás”-ban a következőket írja: „*A posztindusztriális államban a rendészet szerepe is új megfontolást kíván. A XIX. századi állam a liberalizmus eszmekörében az egyén minél nagyobb szabadságát tartotta szem előtt. Nem akart a közigazgatásnak más irányító befolyást engedni, mint a rendészet szűkre szabott eszközeit. . . A XX. században azonban az életviszonyok annyira megváltoztak, hogy az embereknek ez a szabadsága tényleg megszűnt és azok számos irányban tervszerű vezetésre szorulnak.*”⁶⁶ MAGYARY szerint ez a társadalomirányítás a parlamentarizmus intézményrendszerének meghaladásával és korporatív szervezéssel valósítható meg. Mivel azonban ezek nálunk elmaradtak, „*az államnak*” az emberek irányítására nincs más eszköze, mint a rendészet. Ezért kénytelen a kihágások fajait folyton szaporítani. Ha valami célt el akar érni, kihágások statuálásával kénytelen fenyegetni. Pedig a célok nagy része ma már ezen az úton nem érhető el. A mezőgazdasági többtermelés vagy átállítás, a népelemezés javítása, vitaminban gazdag ételek fogyasztása stb. az emberek akaratának a megnyerésén múlik, amit a korporáció el tud érni, ha azonban a rendőri hatóságtól kívánják, olyant követelnek tőle, ami a tekintélyét lerontja, az eredményt azonban nem biztosítja.⁶⁷

A nyilas diktatúra időszakában a rendvédelmi szervezetek működéséhez kapcsolódó addigi korlátok is jórészt lebomlottak. Már SZÁLASI Ferenc nemzetvezetővé választásakor létrehozták az úgynevezett „*fégyveres nemzetbiztonsági bizottságot*”, melynek feladata a nemzetvezető biztosítása és a hungarizmus céljainak szolgálata volt.⁶⁸ Ezen túlmenően a Nyilaskeresztes Párt valamennyi tagja fegyverviselési joggal rendelkezett, így a politikai és közhatalom teljesen egybefonódott. Külön terror-osztagként működött a Nemzeti Számonkérő Különítmény.⁶⁹

Mindamellet a korábbi rendvédelmi szervezeteket nem oszlatták fel, csupán alárendelték azokat a fasiszta katonai-politikai céloknak.⁷⁰

Jegyzetek:

¹ 4/1919.MNK.korm.r.

² A magyarországi városi rendőrségek államosításának témáját a Magyar Rendőrtisztviselők Országos Egyesülete (MROE) karolta fel. A rendőr tiszttek korabeli elnevezése volt. A rendőr tisztviselő, mivel a rendőrségnél nem rendszeresített katonai rendfokozati rendszert. A rendőri szervezetek belső függelmi viszonyai nem voltak katonaiak. Az önkormányzatok által többnyire úgynevezett szabályrendelet formájában jóváhagyott rendőrségi szabályzatok elején általában megtalálható volt a szervezet meghatározásaként, hogy „polgári fegyveres őrtisztület”. A polgári kifejezés pedig azt jelentette, hogy a személyi állomány függelmi viszonyai nem katonaiak. Ebből fakadóan a rendőrségek személyi állománya sem számított katonának. A rendőr tisztviselőkre ugyanazok a jogosultságok és kötelezettségek vonatkoztak, mint az önkormányzati tisztviselőkre. Hat évente választották őket, a nyugdíjukat sem szabályozták, illetve a fizetésük is önkormányzatonként változott. A rendőr tisztviselő el szeretné volna érni, hogy az egzisztenciális biztonságot és erkölcsi megbecsültséget nyújtó állami alkalmazottak közé kerülhessenek. A MROE a magyarországi rendőrségek államosításának témakörében pályázatot hirdetett, melyet MISKOLCZI rendőr tisztviselő tanulmánya nyert meg. A szerző nem csupán a magyar rendőrségi viszonyokat ismerte kiválóan, hanem a nyugat-európai rendőrségek tevékenységét is tanulmányozta a helyszínen és elméleti munkássággal is rendelkezett. A MROE felvetése kedvező időben történt, mivel találkozott a kormányzat központosítási törekvéseivel, illetve a városok is szívesen lemondtak volna az önálló rendőrség jogáról, tekintettel azok tetemes fenntartási költségeire. A MROE több kongresszusán is megvitatta a rendőrségek államosításának elméleti kérdéseit. Ezt követően pedig — petíció formájában — a miniszterelnökhöz is eljuttatta MISKOLCZI könyvét. Végül is az országgyűlés is megvitatta a témát és 1912-ben arra döntésre jutott, hogy a belügyminisztériumban állítsanak fel egy osztályt, amely a magyarországi rendőrségek államosításának előkészítését hivatott kivitelezni. Az osztálynak a rendőrségek államosítására vonatkozó törvénytervezete 1914-ben került ismét az országgyűlés elé. A törvényhozó testület azonban átdolgozásra visszaküldte az indítványt. Újabb javaslattal pedig a háború miatt már nem foglalkozott az országgyűlés. 1919-ben a magyarországi tanácsköztársaság bukása után a háború előtti tervzetben foglaltakhoz tért vissza az ország vezetése a rendőrségek államosításakor. (a szerk.)

BORBÉLY — KAPY : 11-74.p.

³ 5047/1919.ME.r.

⁴ Eredetileg országos rendőr-főkapitányságot is terveztek az államosított rendőrség szervezetének az élére. Az országos rendőr-főkapitány — nemzetközi botrányt előidéz — frank-hamisítási ügybe keveredése nyomán azonban az országos rendőr-főkapitányság szervezeti kezdeményeit is felszámolták az országos rendőr-főkapitányság szervezetét a két világháború között többé nem hozták létre. (a szerk.)

BORBÉLY — KAPY : 48-55.p.

⁵ 6500/1931.ME.r.

⁶ 1922/VII.tc.

⁷ 2300/1944.ME.r. : 1.§.

⁸ 5047/1919.ME.r. op.cit. : 15.§.

⁹ 39 820/1921.BM.r. : 29.§.

¹⁰ VARGYAI Gyula véleménye szerint a vezérkar igényei — a harmincas években — nem voltak túlzottak.

HOLLÓS: 134-135.p. ; VARGYAI : 97.p.

¹¹ 4132/1925.BM.kr.

¹² Loc.cit. : 1.§.

¹³ Loc.cit. : 2.§.

¹⁴ Loc.cit. : 5.§.

¹⁵ VARGYAI : op.cit. : 98-102.p.

¹⁶ 5047/1919.ME.r. op.cit.

¹⁷ 1920/Ltc.

¹⁸ *NN 1920-1922.* II.köt. 341.p.

¹⁹ 5047/1919.ME.r. op.cit. : 18.§.

²⁰ 39 820/1921.BM.r. op.cit. : 38.§.

²¹ SZONTAGH : 235.p.

²² SZONTAGH-al hasonló módon ítéli meg a témát TOMCSÁNYI is.

TOMCSÁNYI

²³ SZONTAGH op.cit. : 252.p.

²⁴ 5047/1919.ME.r. op.cit. : 24.§.

²⁵ 39 820/1921.BM.r. op.cit. : 46.§.

²⁶ 1932/XIII.tc.

²⁷ ON. 1931-1936. VI.köt.279.p.

²⁸ 91 383/1919.BM.r.

²⁹ 4352/1920.BM.r. ; 3000/1922.BM.r.

³⁰ 4352/1920.BM.r. op.cit.

³¹ 1939/II.tc.

³² TOPORCZER

³³ NAGY Valér

³⁴ NAGY János : 36-37.p.

³⁵ 5084/1919.ME.r.

³⁶ 5481/1914.ME.r.

³⁷ 7430/1913.BM.r. ; 5735/1914.ME.r.

³⁸ 1938/XVII.tc. : 1.§.

³⁹ 8120/1939.ME.r.

⁴⁰ BÖKÖNYI

⁴¹ 5084/1919.ME.r. op.cit.

⁴² 77 000/1922.BM.r.

⁴³ 181 000/1937.BM.kr. ; 181 001/1937.BM.kr.

⁴⁴ KÖRMENDY : 13-16.p.

⁴⁵ 1938/XVII.tc. op.cit.

⁴⁶ 1939/II.tc. op.cit.

⁴⁷ 8110/1939.ME.r.

⁴⁸ 1938/XVII.tc. op.cit. : 1.§.

⁴⁹ KÖRMENDY op.cit. : 15.p.

⁵⁰ Loc.cit. : 33.p.

⁵¹ NAGY János. op.cit. : 171.p.

⁵² 6189/1923.BM.r. ; 167 800/1936.BM.r.

⁵³ 81 000/1924.BM.r.

⁵⁴ 153 210/1926.BM.kr.

⁵⁵ 172 000/1936.BM.r.

⁵⁶ 151 000/1927.BM.kr.

⁵⁷ Loc.cit.

⁵⁸ 160 100/1926.BM.kr. ; 178 300/1936.BM.r.

⁵⁹ NAGY János mellett a rendészeti fellépés fontosságát hangsúlyozta FINTA Imre is.

NAGY János. op.cit. : 91.p. ; FINTA

⁶⁰ Vas vármegye alispánja például 1938-ban kiadott rendeletében kimondta, hogy a cigányokra vonatkozó rendeletet nem csak a kóborlásért, hanem általában a cigányokkal szemben kell alkalmazni.

NAGY János. op.cit. : 93.p.

⁶¹ 250 000/1929.BM.r.

⁶² 1936/X.tc.

⁶³ 6335/1919.ME.r.

⁶⁴ 91 383/1919.BM.r. op.cit.

⁶⁵ CSEKEY : 18-19.p.

⁶⁶ MAGYARY

⁶⁷ Loc.cit.

⁶⁸ TELEKI : 394.p.

⁶⁹ Loc.cit.

⁷⁰ Loc.cit. : 399-404.p.

Jegyzetekben alkalmazott rövidítések:**MONOGRÁFIÁK ÉS KISMONOGRÁFIÁK**

- BORBÉLY — KAPY — BORBÉLY Zoltán — KAPY Rezső: *A 60 éves magyar rendőrség 1881-1941*. Budapest, 1942, Halász Irodalmi és Könyvkiadó Vállalat. 594 p.
- CSEKEY — CSEKEY István: *Magyarország alkotmánya*. Budapest, 1943, Renaissance Könyvkiadó. 260 p.
- FINTA — FINTA Imre: *A cigányok életéről, szokásairól, bűnözésükről és a közbiztonsági szervek ellenük folytatott harcáról*. Debrecen, 1944, Nagy Károly Nyomda. 64 p.
- MAGYARY — MAGYARY Zoltán: *Magyar közigazgatás*. Budapest, 1942, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 572 p.
- NAGY János — NAGY János: *A község rendszete: a községi közigazgatási tanfolyamok hallgatói számára*. Szombathely, 1938, NAGY János. 216 p.
- SZONTAGH — SZONTAGH Vilmos: *A közigazgatás szabad belátása, (diszkrecionális közigazgatás): közigazgatásjogi dogmatikai tanulmány*. Miskolc, 1928, Magyar Jövő. 253 p. /Miskolci Evangélikus Jogakadémia tudományos értekezéseinek tára, 32./
- TOMCSÁNYI — TOMCSÁNYI Móric: *Rendészet-közigazgatás-bírói jogvédelem*. Budapest, 1929, Akadémia. 31 p. /Értekezések a filozófia és a társadalomtudományok köréből, III.7./
- VARGYAI — VARGYAI Gyula: *A hadsereg politikai funkciói Magyarországon a harmincas években*. Budapest, 1983, Akadémia Kiadó. 190 p. HU-ISBN 963 05 3085 6.

TANULMÁNYOK

- BÖKÖNYI — BÖKÖNYI István: A gyülekezések szabályozása Magyarországon 1945-ig. *Belügyi Szemle*, XXXVII.évf. (1989) 9.sz. 47-56.p. HU-ISSN 0133-6738.
- TELEKI — TELEKI Éva: A nyilas diktatúra államszervezete. 388-415.p. In PÖLÖSKEI Ferenc — RÁNKI György (szerk.): *A magyarországi polgári államrendszerek*. Budapest, 1981, Tankönyv Kiadó. 587 p. HU-ISBN 963 17 5558 4.

CIKKEK

- NAGY Valér — NAGY Valér: A bűncselekmények megelőzése a rendőri szolgálatban. *Magyar Rendőr*, V.évf. (1938) 6-7.sz. 10.p. Különlenyomat.
- TOPORCZER — TOPORCZER Ferenc: Közigazgatási eljárás során személyes szabadság korlátozásával járó különleges rendőri intézkedések. *Magyar Rendőr*, X.évf. (1943) 1.sz. 6.p. Különlenyomat.

TANKÖNYVEK

- KÖRMENDY — KÖRMENDY Sándor: *Államrendészet. A Magyar Királyi Rendőrség országos detektív szaktanfolyamainak anyaga*. Budapest, 1943, s.n.

LEVÉL-, IRAT- ÉS DOKUMENTUMTÁRAK

- NN — *Nemzetgyűlési Napló 1920-1922*. Országgyűlési Könyvtár Kézirattára.
- ON — *Országgyűlés Naplója 1931-1936*. Országgyűlési Könyvtár Kézirattára.

DOKUMENTUMGYŰJTEMÉNYEK

- HOLLÓS — HOLLÓS Ervin: *Rendőrség, csendőrség, VKF-2*. Budapest, 1971, Kossuth. 429 p.

JOGSZABÁLYOK

- 1920/I.tc. — 1920/I.tc. az alkotmányosság helyreállításáról és az állami főhatalom gyakorlásának ideiglenes rendezéséről.
- 1922/VII.tc. — 1922/VII.tc. a Magyar Királyi Állami Rendőrség és a Magyar Királyi Csendőrség létszámának, kiegészítési módjának és felfegyverzésének megállapításáról.
- 1932/XIII.tc. — 1932/XIII.tc. a Magyar Királyi Rendőrség fegyverhasználati jogáról.
- 1936/X.tc. — 1936/X.tc. a tűzrendészet fejlesztéséről.
- 1938/XVII.tc. — 1938/XVII.tc. az egyesülési szabadsággal elkövetett visszaélések megtorlásáról.
- 1939/II.tc. — 1939/II.tc. a honvédelemről.
- 7430/1913.BM.r. — 7430/1913.BM.r. a gyülekezési jog gyakorlásáról. *Magyarországi Rendeleték Tára*, XLVII.évf. (1913) 1.sz. 1298-1301.p.
- 5481/1914.ME.r. — 5481/1914.ME.r. a politikai gyűlések tartásának tiltása tárgyában. *Magyarországi Rendeleték Tára*, XLVIII.évf. (1914) 1.sz. 1428.p.
- 5735/1914.ME.r. — 5735/1914.ME.r. a háború esetére szóló kivételes intézkedések tárgyában kiadott rendeletek hatályának kiterjesztéséről. *Magyarországi Rendeleték Tára*, XLVIII.évf. (1914) 1.sz. 1448-1449.p.
- 4/1919.MNK.korm.r. — 4/1919.MNK.korm.r. államrendőrség felállításáról. *Magyarországi Rendeleték Tára*, LIII.évf. (1919) 1.sz. 622.p.
- 5047/1919.ME.r. — 5047/1919.ME.r. a rendőrség államosításáról. *Magyarországi Rendeleték Tára*, LIII.évf. (1919) 1.sz. 752-767.p.
- 5084/1919.ME.r. — 5084/1919.ME.r. az egyesülési és gyülekezési jogról. *Magyarországi Rendeleték Tára*, LIII.évf. (1919) 1.sz. 729.p.

- 6335/1919.ME.r. — 6335/1919.ME.r. a szabadságjogok gyakorlásának biztosításáról.
Magyarországi Rendeletek Tára, LIII.évf. (1919) 1.sz. 938.p.
- 91 383/1919.BM.r. — 91 383/1919.BM.r. az állam biztonságára vagy a közrendre és közbiztonságra veszélyes, aggályos és gyanús, valamint gazdasági okokból káros egyének őrizetbevételéről.
Magyarországi Rendeletek Tára, LIII.évf. (1919) 1.sz. 1076.p.
- 4352/1920.BM.r. — 4352/1920.BM.r. a budapesti főkapitánysághoz, valamennyi kerületi főkapitánysághoz és valamennyi törvényhatóság első tisztviselőjéhez, az állam biztonságára, vagy a társadalmi rend és béke szempontjából, valamint a közbiztonságra veszélyes, aggályos és gyanús, úgyszintén gazdasági okokból káros egyének rendőri felügyelet alá helyezéséről, őrizetbe vételéről és internálásáról.
Magyarországi Rendeletek Tára, LIV.évf. (1920) 1.sz. 674-683.p.
- 39 820/1921.BM.r. — 39 820/1921.BM.r. a Magyar Királyi Állami Rendőrség szervezetének és szolgálatának szabályozása.
NÉMETHY Tihamér — TÖRÖK Lajos (szerk.): *Rendőri vonatkozású törvények, rendeletek és eljárási szabályok gyűjteménye*. Budapest, 1926, Editor Kiadó. 225-274.p.
- 3000/1922.BM.r. — 3000/1922.BM.r. az állam biztonságára, vagy a társadalmi rend és béke szempontjából, valamint a közbiztonságra veszélyes, aggályos és gyanús, úgyszintén gazdasági okokból káros egyének rendőri felügyelet alá helyezése, őrizetbe vétele és internálása tárgyában kiadott 4352/1920.BM. rendelet módosításáról és kiegészítéséről.
Magyarországi Rendeletek Tára, LVI.évf. (1922) 1.sz. 221-222.p.
- 77 000/1922.BM.r. — 77 000/1922.BM.r. az egyesületi alapszabályok általános kellékeiről.
Magyarországi Rendeletek Tára, LVI.évf. (1922) 1.sz. 233-240.p.
- 6189/1923.BM.r. — 6189/1923.BM.r. az adománygyűjtések szabályozásáról.
Magyarországi Rendeletek Tára, LVII.évf. (1923) 1.sz. 423-427.p.
- 81 000/1924.BM.r. — 81 000/1924.BM.r. a könyöradomány gyűjtése (koldulás) szabályozásáról.
Magyarországi Rendeletek Tára, LVIII.évf. (1924) 1.sz. 399-401.p.
- 4132/1925.BM.kr. — 4132/1925.BM.kr. a katonai karhatalom igénybe vételéről és alkalmazásáról.
Magyarországi Rendeletek Tára, LIX.évf. (1925) 1.sz. 275-285.p.
- 153 210/1926.BM.kr. — 153 210/1926.BM.kr. az adománygyűjtési engedélyek korlátozásáról.
Magyarországi Rendeletek Tára, LX.évf. (1926) 1.sz. 274.p.
- 160 100/1926.BM.kr. — 160 100/1926.BM.kr. a prostitúció tárgyában.
Magyarországi Rendeletek Tára, LXI.évf. (1927) 1.sz. 187-198.p.
- 151 000/1927.BM.kr. — 151 000/1927.BM.kr. a közerkölciség védelméről.
Magyarországi Rendeletek Tára, LXI.évf. (1927) 1.sz. 185-187.p.
- 250 000/1929.BM.r. — 250 000/1929.BM.r. a közúti közlekedés rendjéről.
Magyarországi Rendeletek Tára, LXIII.évf. (1929) 1.sz. 1278-1401.p.
- 6500/1931.ME.r. — 6500/1931.ME.r. a m.kir. rendőrség szervezetrátoztatásairól.
Magyarországi Rendeletek Tára, LXV.évf. (1931) 1.sz. 1533-1534.p.
- 167 800/1936.BM.r. — 167 800/1936.BM.r. az adománygyűjtés korlátozásáról.
Magyarországi Rendeletek Tára, LXX.évf. (1936) 1.sz. 92-93.p.
- 172 000/1936.BM.r. — 172 000/1936.BM.r. a könyöradománygyűjtésnek, koldulásnak, továbbá a munkaképtelen szegények és munkanélküli ínségesek támogatásának szabályozásáról.
Magyarországi Rendeletek Tára, LXX.évf. (1936) 1.sz. 760-765.p.
- 178 300/1936.BM.r. — 178 300/1936.BM.r. a prostitúcióról szóló 160 100/1926.B.M. számú rendelet egyes rendelkezéseinek kiegészítéséről és módosításáról.
Magyarországi Rendeletek Tára, LXX.évf. (1936) 1.sz. 948-949.p.
- 181 000/1937.BM.kr. — 181 000/1937.BM.kr. az egyesületek működésének fokozottabb felügyeletéről és ellenőrzéséről.
Magyarországi Rendeletek Tára, LXXII.évf. (1938) I.füzet. 429-432.p.
- 181 001/1937.BM.kr. — 181 001/1937.BM.kr. újabb egyesületek korlátozásáról és a felesleges egyesületek megszüntetéséről.
Magyarországi Rendeletek tára, LXXII.évf. (1938) I.füzet. 432-434.p.
- 8110/1939.ME.r. — 8110/1939.ME.r. az egyesülési jog szabályozásáról.
Magyarországi Rendeletek Tára, LXXIII.évf. (1939) 1.sz. 1267-1268.p.
- 8120/1939.ME.r. — 8120/1939.ME.r. a gyülekezési jog korlátozásáról.
Magyarországi Rendeletek Tára, LXXIII.évf. (1939) 1.sz. 1268.p.
- 2300/1944.ME.r. — 2300/1944.ME.r. a m.kir. rendőrség átszervezéséről.
Magyarországi Rendeletek Tára, LXXVIII.évf. (1944) 1.sz. 1063-1065.p.

Jelmagyarázat:

BM	=	belügyminiszter(i)
évf.	=	évfolyam
korm	=	kormány
kr	=	körrendelet
ME	=	miniszterelnök(i)
MNK	=	Magyar Népköztársaság Kormánya
r	=	rendelet
sz.	=	szám
tc	=	törvénycikk